

Historical Studies, Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)

Biannual Journal, Vol. 15, No. 1, Spring and Summer 2024, 65-92

<https://www.doi.org/10.30465/hcs.2023.46258.2838>

Evaluation of Challenges and Transformations of the University Entrance Exam (Konkur) Issue in Iran (1963-1978) Based on Ettelaat Newspaper Data

Mohsen Parvish*

Mohamad Bitarafan**

Abstract

In this article, using the historical research method and relying on archival documents and historical sources, the educational system in Iran and the dilemma of the university entrance exam (Konkur) during the period of 1342-1357 are examined. During this period, the Iranian educational system faced challenges due to the influence of the nationwide Konkur and the increasing demand for higher education. The establishment of higher education institutions during the Pahlavi era necessitated screening and entrance exams. This led to the recognition of Konkur as a rigorous and determinant exam for university admissions. This article focuses on the transformations and challenges of the Konkur issue in Iran, from its inception to the end of the Pahlavi regime, and examines the country's educational system. The research findings indicate that despite the government's efforts to eliminate Konkur and replace it with other methods, due to the lack of suitable alternatives and deficiencies in specific mechanisms, these efforts have never been successful, and the problems of Konkur have only increased over the years.

Keywords: Entrance exam, educational system, problems, information newspaper, Pahlavi.

* Assistant Professor of History, University of Mohaghegh Ardabili (Corresponding Author),
mohsen.parvish@uma.ac.ir

** Assistant Professor of History, Kharazmi University, m.bitarafan@khu.ac.ir

Date received: 24/08/2023, Date of acceptance: 14/01/2024

Introduction

In this article, we delve into the Iranian educational system and the challenges posed by the university entrance exam, known as Konkur, during the period of 1963-1978. By employing the historical research method and drawing upon archival documents and historical sources, we aim to explore the evolution of the educational landscape in Iran amidst the prevalence of Konkur and the escalating demand for higher education. During the specified timeframe, the Iranian educational system encountered significant hurdles due to the widespread influence of Konkur and the growing need for advanced education opportunities. The establishment of higher education institutions during the Pahlavi era necessitated the implementation of screening and entrance exams, ultimately solidifying Konkur's status as a rigorous and decisive assessment for university admissions.

This article focuses on tracing the trajectory of the Konkur issue in Iran, from its inception to the conclusion of the Pahlavi regime, shedding light on the country's educational framework. Our research findings underscore the persistent challenges associated with Konkur, despite governmental endeavors to replace it with alternative methods. The inadequacy of viable substitutes and deficiencies in specific mechanisms have thwarted these reform efforts, leading to a deepening of the problems associated with Konkur over time.

Materials & method

In this article, the historical research method was utilized, drawing on archival documents and historical sources to examine the educational system in Iran and the challenges surrounding the university entrance exam (Konkur) during the period of 1963-1978. The Iranian educational system encountered difficulties during this time frame due to the impact of the nationwide Konkur and the growing demand for higher education. The establishment of higher education institutions in the Pahlavi era necessitated the implementation of screening and entrance exams, leading to the recognition of Konkur as a rigorous and decisive exam for university admissions.

Discussion & Result

The research conducted on the educational system in Iran and the challenges surrounding the university entrance exam (Konkur) during the period of 1342-1357 sheds light on the significant impact of Konkur on higher education and the evolving educational landscape in the country. The reliance on historical research methods and

archival documents provided valuable insights into the historical context and the complexities of the Konkur issue.

The findings of the study underscore the persistent challenges faced by the Iranian educational system, particularly in relation to the nationwide Konkur exam and the growing demand for higher education. Despite attempts by the government to address these challenges and explore alternative methods to Konkur, the research indicates that the issues associated with Konkur have continued to escalate over time.

The recognition of Konkur as a rigorous and decisive exam for university admissions highlights the importance of understanding its historical significance and the implications for the educational system in Iran. The study's emphasis on the transformations and challenges of the Konkur issue from its inception to the end of the Pahlavi regime provides a comprehensive overview of the complexities involved.

Conclusion

During the Second Pahlavi era, the issue of mismatch between the capacity of universities and the number of candidates seeking admission to universities opened up in the country's educational landscape after the administration of the Konkur exam. Initially, Konkur was held at the level of faculties and universities, then transitioned to a nationwide and centralized format. Since the inception of Konkur, it had significant social and psychological impacts on the youth and their families, posing a serious threat to the country's educational system. In response to this situation, efforts to address this issue began. In 1969, the Ministry of Science proposed a plan in collaboration with the Ministry of Education to abolish Konkur and replace it with academic records. This plan also received approval from Mohammad Reza Shah Pahlavi. Unfortunately, this plan never came to fruition, and subsequent government efforts in the following years to eliminate Konkur did not yield the desired results due to various reasons such as lack of necessary infrastructure and resources. The significant social and psychological impacts on the youth and their families necessitated a suitable solution to resolve this issue. However, for various reasons such as the lack of infrastructure and necessary resources, plans to abolish Konkur did not achieve the desired outcome.

Bibliography

Approvals of the National Assembly, the law establishing the Ministry of Science and Higher Education, 11/30/1346, period 22, number 1, p,402

Archives of National Library and Documents Organization (SAKMA): No. 220/15812, 297/7660, 297/49573

Ayendagan, No. 2256, Saturday 7tir, 1354, p. 3, No. 1668, Saturday 16tir, 1352, p. 8, No. 774, Saturday, 18 Tir, 1349, p. 11, No. 498, Thursday, 16mordad , 1348, p. 11.

Ettelaat, No. 10878, Thursday, 1 shahrivar, 1341, p. 17; No 10879, Saturday 3rd of Shahrivar 1341, p. 6; No 10887, Monday 12th of Shahrivar 1341, p. 19; No 11137, Wednesday 19 tir 1342, p. 4; No. 11425, Tuesday, 9 tir , 1343, p 11; No. 11429, Monday, 15 Tir, 1343, page 14; No. 11436, Wednesday, 24 Tir, 1343, p, 1; No. 11437, Thursday, 25 Tir, 1343, p,1; No. 11438, Saturday, 27 Tir, 1343, p. 13; No. 11439, Sunday, 28 Tir, 1343, p. 13; No. 11450, Sunday, 11 Mordad, 1343, p, 12; No. 11458, Tuesday, 20 Mordad, 1343, p, 13; No. 11459, Wednesday, 21 Mordad, 1343, p, 13; No. 12648, Monday, 7 Mordad, 1347, p, 10; No. 12660, Monday, 21 Mordad, 1347, p, 20; No. 12664, Saturday, 26 Mordad, 1347, p, 21; No 12665, Sunday 27 Mordad 1347, p, 4; No 12955, Saturday 11 Mordad 1348, p, 4; No 12960, Thursday 16 Mordad 1348, p, 4; No 12961, Saturday 18 Mordad 1348, p. 16; No 12962, Sunday 19 Mordad 1348, pp. 1 and 4; No. 13238, Thursday, 18 Tir , 1349, p, 4; NO 13246, Sunday, 28 Tir, 1349, p. 4; No. 13544, Wednesday, July 23, 1350, p. 5; No. 13548, Monday, July 28, 1350, p, 20; No. 13851, Tuesday, 27 Tir, 1351, p, 20; No. 14144, Saturday, 16 Tir, 1352, p, 4; No. 14152, Monday, 25 Tir, 1352, p, 4; No. 15055, Wednesday, 16 Tir, 1355, p, 4; No. 15373, Wednesday, 5 Mordad, 1356, p, 4; No. 15631, Thursday, 18 KHordad, 1357, p, 5; No 15632, Saturday 20 KHordad 1357, p, 3; No 13239, Saturday 20 Tir 1349, p, 4; No. 14744, Tuesday, 7 Tir, 1354, p, 22; No. 13238, Thursday, 18 Tir, 1349, p, 4.

Koshesh , No. 11211, Thursday, 16 Mordad, 1348, p,4

Pik Khojasteh, year 23, number 998, Sunday, 25 Tir, 1351, p, 1

ارزیابی چالش‌ها و تحولات مسئله کنکور در ایران (۱۳۴۲-۱۳۵۷) بر اساس داده‌های روزنامه‌های اطلاعات

محسن پرویش*

محمد بی طرفان**

چکیده

در این مقاله، با استفاده از روش تحقیق تاریخی و با استناد به اسناد آرشیوی و منابع تاریخی، نظام آموزشی ایران و معضل کنکور در دوره زمانی ۱۳۴۲-۱۳۵۷ مورد بررسی قرار می‌گیرد. در دوره مذکور، نظام آموزشی ایران با تأثیر کنکور سراسری و افزایش تقاضا برای تحصیل، با چالش‌هایی مواجه شد. چرا که ایجاد مراکز آموزش عالی در دوران پهلوی، نیاز به غربالگری و آزمون ورودی را به وجود آورد. این موضوع باعث شد که کنکور به عنوان یک آزمون سنگین و تعیین‌کننده برای ورود به دانشگاه‌ها شناخته شود. مقاله حاضر با تمرکز بر تحولات و چالش‌های مسئله کنکور در ایران، از بدو تأسیس آن تا پایان حکومت پهلوی، به بررسی نظام آموزشی کشور می‌پردازد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که علی‌رغم تلاش‌های دولت برای حذف کنکور و جایگزینی آن با روش‌های دیگر، به دلیل عدم وجود جایگزین مناسب و نقص سازوکارهای معین، این تلاش‌ها هرگز به موفقیت نرسیده و مشکلات کنکور هر سال بیشتر شده است.

کلیدواژه‌ها: کنکور، نظام آموزشی، معضلات، روزنامه اطلاعات، پهلوی

* استادیار، تاریخ، دانشگاه محقق اردبیلی (نویسنده مسئول)، mohsen.parvish@uma.ac.ir

** استادیار، تاریخ، دانشگاه خوارزمی، m.bitarafan@khu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۰۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۰۴

۱. مقدمه

مسئله کنکور در ایران یکی از مهمترین و پربحث‌برانگیزترین مسائل در حوزه آموزش و پرورش است. این آزمون ورودی که هر ساله برگزار می‌شود، تأثیر بسزایی بر زندگی خانواده‌ها و داوطلبان دارد و به عنوان یکی از بزرگترین و نفس‌گیرترین رقابت‌های علمی در کشور شناخته می‌شود. از اوایل دهه ۴۰، با افزایش تقاضا برای برخی از رشته‌ها و کمبود ظرفیت دانشگاه‌ها، مسئولان آموزشی هر دانشگاه مجبور شدند یک آزمون ورودی تعیین کنند. اولین بار که این آزمون ورودی در ایران برگزار شد، مربوط به دانشکده پزشکی دانشگاه تهران بود. اما نخستین کنکور سراسری در ایران به تاریخ ۱۵ مرداد سال ۱۳۴۸ برمی‌گردد. این آزمون به صورت سؤالات پاسخ کوتاه برگزار شد و از همان سال، یک مسابقه علمی سنگین را به وجود آورد. با وجود اهمیت و جایگاه کنکور در سیستم آموزشی کشور، معضلات و چالش‌هایی نیز وجود دارد که برای داوطلبان و خانواده‌ها ممکن است منجر به صدمات جسمی و روانی غیرقابل جبران شود. از این رو، مساله اصلی پژوهش در اینجا این است که مهمترین چالش‌های نظام آموزشی کشور در مواجهه با مسئله کنکور چه بوده است و چرا سازوکارهای جایگزین کنکور منجر به نتیجه و حذف کنکور نشدند؟ هدف اصلی این پژوهش، ارزیابی جامع‌تر چالش‌ها و تحولات مسئله کنکور در ایران در بازه زمانی ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ است. با استفاده از داده‌های روزنامه اطلاعات، می‌کوشیم تا به تحلیل دقیقی از مسئله کنکور در این دوره زمانی بپردازیم و عواملی که باعث عدم حذف کنکور شده‌اند را شناسایی کنیم. این پژوهش به منظور پر کردن خلأ در پژوهش‌های قبلی در این زمینه انجام شده است و امیدواریم که نتایج و یافته‌های آن بتواند به بهبود سیستم آموزشی کشور کمک کند.

۲. بسترها و زمینه‌های شکل‌گیری کنکور در ایران

برگزاری آزمون در دانشگاه‌ها به اواخر دوره رضاشاه برمی‌گردد. در سال ۱۳۱۷ دانشکده‌های گروه پزشکی، فنی و حقوق دانشگاه تهران اقدام به برگزاری آزمون ورودی نمودند. این مسئله در عصر پهلوی دوم گسترش بیشتری پیدا کرد. به طوری که در سال ۱۳۳۷ آزمون‌های ورودی دانشگاهی شد. تا اوایل دهه ۴۰ شمسی هر دانشگاهی در ایران، شیوه‌ای متفاوت برای گزینش دانشجو داشت. در این بین دانشگاه‌ها ملاک‌ها و معیارهای مخصوص به خود داشتند. برای اولین بار در دانشکده پزشکی دانشگاه تهران به دلیل تعداد زیاد متقاضیان امتحانی هماهنگ برگزار شد. در این بین اولویت اول داوطلبین هم دانشکده پزشکی بود. در صورت عدم موفقیت

ارزیابی چالش‌ها و تحولات مسئله کنکور در ... (محسن پرویش و محمد بی طرفان) ۷۱

در این امتحان به سراغ سایر دانشکده‌ها و رشته‌ها می‌رفتند. در سال ۱۳۴۱ این آزمون دچار تغییراتی شد و قرار شد امتحان سراسری برای دانشگاه‌ها برگزار شود. اولین نوع کنکور دانشگاه تهران هم در روزهای جمعه و شنبه دوم و سوم شهریور سال ۱۳۴۱ با رقابت بین ۱۲۸۴۷ نفر آغاز شد که قرار بود برای ۲ تا ۳ هزار نفر آنها صندلی دانشگاه اختصاص یابد. کنکور روز اول از ساعت هفت و نیم صبح با ۶۷۰۹ نفر شرکت‌کننده در گروه طبیعی کنکور عمومی دانشگاه شرکت نمودند. روز بعدی هم گروه ادبی با ۱۵۰۴ نفر داوطلب و گروه ریاضی با ۴۳۳۴ نفر داوطلب در کنکور عمومی دانشگاه شرکت کردند. یکی از قانون‌های این کنکور این بود که کسانی که سه سال در کنکور دانشکده پزشکی مردود می‌شدند حق شرکت در امتحان را نداشتند. علاوه بر این داوطلبانی که در دانش‌سرای عالی ثبت نام کرده بودند هم حق شرکت در کنکور دانشگاه تهران را نداشتند. (اطلاعات، ش ۱۰۸۷۸، پنجشنبه ۱ شهریور ۱۳۴۱، ص ۱۷) این کنکور به صورت تستی برگزار شد. قبول شدگان کنکور ریاضی در ۱۲ شهریور اعلام شد که ۱۰۷۰ نفر در مرحله اول قبول شده بودند که می‌توانستند در دو دانشکده مربوط و یک دانشکده به طور آزاد نام نویسی نمایند. (اطلاعات، ش ۱۰۸۸۷، دوشنبه ۱۲ شهریور ۱۳۴۱، ص ۱۹)

در سال ۱۳۴۲ نیز امتحان عمومی توسط دانشگاه تهران و امتحان اختصاصی توسط دانشکده‌ها انجام می‌شد. امتحان عمومی ورودی در یک جلسه و در دو قسمت انجام می‌شد. در قسمت اول از داوطلبان امتحان زبان فارسی و زبان خارجه گرفته می‌شد. قسمت دوم هم دارای ۳ رشته ادبی، طبیعی و ریاضی بود که داوطلبان بر حسب نوع دیپلمی که داشتند در یکی از این سه گروه شرکت می‌کردند. (اطلاعات، ش ۱۱۱۳۷، چهارشنبه ۱۹ تیر ۱۳۴۲، ص ۱) در سال ۱۳۴۳ دانشگاه‌ها بار دیگر به صورت مستقل به پذیرش دانشجو اقدام کردند. داوطلبان باید تقاضانامه شرکت در کنکور را پستی می‌فرستادند. در کنکور سال ۱۳۴۳ یک تغییر کوچکی در پاسخ‌نامه بوجود آمده بود. در این پاسخ‌نامه‌ها از داوطلبان سوال می‌شد که مشخصات خود را از نظر اینکه به کدام دانشکده‌ها می‌روند یا می‌خواهند در کدام دانشگاه تحصیل کنند و یا در کدام رشته می‌خواهند تحصیل کنند درج نمایند. (اطلاعات، ش ۱۱۴۲۵، سه شنبه ۹ تیر ۱۳۴۳، ص ۱۱)

همزمان با بالا رفتن تب کنکور، بازار سودجویی و کلاهبرداری هم رونق یافت. به طوری که سوالاتی به عنوان سوالات کنکور در کوچه و بازار به فروش می‌رسید. مسئله‌ای که با واکنش رئیس آموزش کل دانشگاه تهران روبرو شد. دکتر کاردان اشاره داشت که سوالات امتحانی کاملاً محرمانه است و سوالاتی که در کوچه و بازار به فروش می‌رسد شگردهای عده‌ای منفعت

طلب می‌باشد که «از روی نخیل خود» اقدام به تهیه سوال می‌نمایند. (اطلاعات، ش ۱۱۴۲۹، دوشنبه ۱۵ تیر ۱۳۴۳، ص ۱۴)

دانشگاه تهران در ۲۴ تیر ۱۳۴۳ طی اطلاعیه ای تغییرات جدیدی در دوره لیسانس و دیگر امور داد. بدین ترتیب که دوره لیسانس در تمام دانشکده ها به جز دانشکده پزشکی چهار سال شد و برای اخذ درجات پس از لیسانس و دیگری برنامه جداگانه اضافی باید طی نمایند. علاوه بر این دوره کامل تحصیل در دانشکده های داروسازی و دندانپزشکی هم هفت سال اعلام شد که بعد از طی دوره چهار سال درجه لیسانس داروسازی می گیرند. (اطلاعات، ش ۱۱۴۳۶، چهارشنبه ۲۴ تیر ۱۳۴۳، ص ۱) دکتر صناعی رئیس هیئت اجراییه کنکور دانشگاه تهران تنها راه موفقیت داوطلبان در کنکور را تنظیم زمان و کنترل استرس عنوان کرد. او همچنین معتقد بود که باید تاریخ کنکور و نحوه کنکور تغییر نمایند بدین ترتیب که حساب دانشگاه از دبیرستان جدا باشد و داشتن دیپلم تنها ملاک شرکت در امتحانات ورودی دانشگاه نباشد. او این رو هم اشاره نمود که باید منابع کنکور برای داوطلبان مشخص باشد تا آنها بدانند سوالات امتحانی کنکور از چه کتابی خواهد بود. (اطلاعات، ش ۱۱۴۳۶، چهارشنبه ۲۴ تیر ۱۳۴۳، ص ۱)

تعداد داوطلبان کنکور سال ۱۳۴۳ رشد بیشتری نسبت به سال های قبل داشت. امتحانات ورودی دانشگاهها از صبح روز شنبه ۲۷ تیر در تهران، تبریز، اصفهان و مشهد برگزار می‌شد. (اطلاعات، ش ۱۱۴۳۷، پنج شنبه ۲۵ تیر ۱۳۴۳، ص ۱) رئیس دانشگاه تهران ضمن برگزاری کنکور گفت که دانشگاه امسال بر ظرفیت خود افزوده است و نتایج کنکور تا ۲۰ روز دیگر اعلام می‌شود. (اطلاعات، ش ۱۱۴۳۸، شنبه ۲۷ تیر ۱۳۴۳، ص ۱۳) برای اولین بار در این کنکور مسولین دانشگاه برای اینکه شرکت کنندگان کنکور را کاملاً از نتایج امتحانات آگاه نمایند تصمیم گرفتند کلیه تست های امتحانی با پاسخ های صحیح را منتشر نمایند و ریز نمران شرکت کنندگان نیز به صورت جداگانه برای اطلاع آنان اعلام شد. (اطلاعات، ش ۱۱۴۵۰، یکشنبه ۱۱ مرداد ۱۳۴۳، ص ۱۲) در کنکور سال ۱۳۴۳ از حدود ۱۸۰۰۰ شرکت کننده ۲۰۵۰ نفر قبول شدند که ۲۸۸ نفر دختر بودند. از این تعداد هم ۲۲۵ نفر در رشته طبیعی ۴۲ نفر در رشته ادبی و ۲۱ نفر در رشته ریاضی قبول شده بودند. (اطلاعات، ش ۱۱۴۵۸، سه شنبه ۲۰ مرداد ۱۳۴۳، ص ۱۳) در کنکور سال ۱۳۴۳ تعداد قبول شدگان بسیار اندک بود چرا که دانشگاه تهران بر خلاف سالهای قبل سهمیه ذخیره قبول نمی‌کرد و هر کس که نمره قبولی آورده بود اسمش را اعلام کرده بودند. مسولان دانشگاه هم دلیل این امر را انتخاب افراد مستعد می‌دانستند

ارزیابی چالش‌ها و تحولات مسئله کنکور در ... (محسن پرویش و محمد بی طرفان) ۷۳

از سویی آنها دوره متوسطه را ناقص می‌دانستند و تاکید می‌کردند که باید تحصیلات متوسطه از صورت فعلی خارج شود و برنامه‌ای متناسب با تحصیلات دانشگاهی تعلیم داده شود. با قانون تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی در ۱۳۴۶/۱۱/۳۰ مسئله ورود به آموزش عالی وارد مرحله تازه‌ای شد. به موجب قانون وزارت علوم و آموزش عالی مهم‌ترین وظایف آن عبارت بود از:

الف) تعیین هدف‌های علمی و تحقیقاتی و آموزشی و تهیه و تنظیم برنامه‌های مربوط به علوم و پژوهش‌های علمی و آموزش عالی با توجه به نیازمندی‌های کشور.

ب) تعیین خط مشی آموزشی کشور و تمرکز برنامه‌ریزی در امر آموزش ملی و تنظیم طرح‌های کلی و اساسی آموزشی در کلیه سطوح و رشته‌های تعلیماتی و هماهنگ ساختن آنها با یکدیگر در مورد طرح‌های مربوط به تعلیمات در سطوح ابتدایی و متوسطه، وزارت علوم و آموزش عالی هدف‌مذکور را با همکاری وزارت آموزش و پرورش و در مورد طرح‌های مربوط به مسائل فرهنگ و هنر با همکاری وزارت فرهنگ و هنر تأمین خواهد کرد. (مصوبات مجلس شورای ملی، قانون تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۴۶/۱۱/۳۰، دوره ۲۲، ش ۱، ج ۱، ص ۴۰۲؛ ساکما، ش سند ۲۹۷/۴۹۵۷۳)

در سال ۱۳۴۷ با عنوان «مرکز آزمون‌شناسی ایران» با هدف تعیین نحوه گزینش دانشجویان برای ورود به دانشگاه‌ها توسط وزارت علوم و آموزش عالی ایران تأسیس شد. مجید رهنما وزیر علوم و آموزش عالی خبر از سازمانی برای کنکور یا امتحان ورودی دانشگاه‌ها می‌دهد که کارش مسول مطالعات و انجام کنکور و انتخاب دانشجو برای دانشگاه‌ها باشد. (اطلاعات، ش ۱۲۶۶۴، شنبه ۲۶ مرداد ۱۳۴۷، ص ۲۱) در همین سال دانشگاه اصفهان و تبریز تصمیمی مبنی بر قائل شدن شرط سن برای ورود به دانشگاه می‌گیرند با موجهی از واکنش‌ها روبرو می‌شوند و آن را بر خلاف قانون اساسی و بر خلاف اعلامیه جهانی حقوق بشر عنوان می‌کردند. (اطلاعات، ش ۱۲۶۴۸، دوشنبه ۷ مرداد ۱۳۴۷، ص ۱۰)

۳. برگزاری اولین کنکور سراسری دانشگاه‌ها در ایران

در ۱۵ مرداد ۱۳۴۸ اولین آزمون ورودی سراسری به دانشگاه‌های کشوری و به عبارتی نخستین کنکور ورودی ۱۲ دانشگاه و مدرسه عالی دولتی در ایران به صورت متمرکز برگزار شد و جنب‌وجوش زیادی شهر را فراگرفته بود. از ساعت شش صبح رفت و آمد وسائل نقلیه

غیرعادی به چشم می خورد و حوالی حوزه های امتحانی دانشگاههای تهران، ملی ایران، مدرسه عالی بازرگانی جنب و جوش زیادی دیده می شد. شرکت کنندگان در کنکور با هر وسیله ای که پیدا می کردند خود را به حوزه های امتحانی می رساندند. اولین جلسه از اولین روز «نخستین کنکور سراسری دانشگاهها و مدارس دولتی» از ساعت هشت صبح ۱۵ مرداد ۱۳۴۸ با حضور ۱۲ هزار و ۹۶۴ شرکت کننده در تهران و چهار هزار و ۸۱۸ داوطلب در شهرستانهای اصفهان، شیراز، مشهد، تبریز، اهواز و ارومیه برگزار شد که چون دیپلم ادبی بودند باید به سوالات فلسفه، منطق اخلاق پاسخ می دادند. (آیندگان، ش ۴۹۸، پنج شنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱۱) پس از پایان نوبت اول داوطلبان از فرصت تنفس یک ساعته خود استفاده کردند و سپس داوطلبان سوالات عربی را پاسخ دادند که ۸۱۹۱ نفر در تهران و ۳۵۲۸ نفر در شهرستانها در این امتحان شرکت کردند. یکی از نکات برجسته در کنکور سال ۱۳۴۸ استفاده از دستگاههای بی سیم پلیس بود. مرکز این بی سیم اتاق دکتر فریار معاون وزارت علوم و رئیس هیئت اجرایی کنکور بود. در محل ستاد هر حوزه نیز یک بی سیم قرار داشت که مرتب با مرکز تماس داشتند. بر اساس اطلاعات منتشر شده از اولین کنکور سراسری سطح سوالات بسیار ساده بوده است. چنانکه اغلب داوطلبان ریاضی معتقد بودند که سوالات مناسب رشته ریاضی نبوده است و دو، سه نفر از داوطلبان دیپلم ریاضی نیز معتقد بوده اند وقت زیاد امتحان حوصله بر بوده است. روز پنجشنبه در نوبت اول از ساعت هشت تا ۹ صبح مخصوص سوالات «فارسی» بود که به علت راحتی سوالات داوطلبان بعد از نیم ساعت سالن جلسه را ترک می کردند. در نوبت دوم اختصاص به سوالات «زبان خارجی» داشت که علاوه بر انگلیسی، عده ای هم زبان های فرانسه، ایتالیایی، روسی و آلمانی را امتحان دادند. نخستین کنکور سراسری دانشگاهها و مدارس دولتی کشور در روز شنبه ۱۸ مرداد ۱۳۴۸ خاتمه پیدا کرد. (اطلاعات، ش ۱۲۹۶۰، پنجشنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۴)

یکی از تدابیری که از سوی برگزارکنندگان کنکور اندیشیده شده بود اینکه: «تعدادی اتومبیل در حوزهها گذاشته شده بود تا کسانی را که دیر می رسند، برای اینکه پشت درهای بسته نمانند آنها را به حوزه مربوط برساند ولی در دانشگاه تهران این اتومبیلها پس از بسته شدن در حوزههای داخلی باز هم با همان سرعت بالا و پایین می رفتند و داوطلبانی را که دیر رسیده بودند به پشت درهای بسته می آوردند ولی دیگر امیدی نبود.» (اطلاعات، ش ۱۲۹۶۰، پنجشنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۴)

ارزیابی چالش‌ها و تحولات مسئله کنکور در ... (محسن پرویش و محمد بی طرفان) ۷۵

بعد از پایان اولین آزمون سراسری در بعدازظهر شنبه ۱۸ خرداد ۱۳۴۸، حالا وقت تصحیح اوراق کنکور می‌رسید که از روز بعد شروع شد. اساتید زیادی در دانشکده فنی دانشگاه تهران جمع شدند و ضمن آشنایی با یکدیگر نحوه تصحیح اوراق امتحانی را فراگرفتند. تلاش شده بود تا تصحیح اوراق تا پایان مرداد انجام شود و این امر زیر نظر شورای اجرایی مرکز آزمون‌شناسی وزارت علوم و آموزش عالی صورت می‌گرفت (اطلاعات، ش ۱۲۹۶۲، یکشنبه ۱۹ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱ و ۴) همچنین اوراق امتحانی داوطلبان از شهرستانهای محل برگزاری کنکور هم به تهران ارسال شد و پس از جداکردن مشخصات ورقه و شماره گذاری رمز، تصحیح اوراق آغاز شد. و به گفته دکتر مهندسی سخنگوی مرکز آزمون‌شناسی تصحیح اوراق تا آخر مرداد خاتمه می‌یافت و طی ده روز اول شهریور نتایج کنکور استخراج و لیست قبول‌شدگان به دانشگاهها ارسال می‌شد. (اطلاعات، ش ۱۲۹۶۱، شنبه ۱۸ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱۶) رئیس مرکز آزمون‌شناسی در باب تصحیح اوراق این را اضافه کرد که کلیه اوراق داوطلبان پس از جمع‌آوری برای استادان مربوطه فرستاده می‌شود و پس از اینکه مجموعه اوراقی را استادی تصحیح کرد استاد دیگر آن را کنترل می‌کند. همچنین پس از پایان کار تصحیح اوراق امتحانی به مرکز آمار ایران فرستاده می‌شود تا نمرات اوراق با ضرائبی که در نظر گرفته شده بود محاسبه شود. (کوشش، ش ۱۱۲۱۱، پنجشنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۴) به هر حال از میان ۴۸۵۰۰ داوطلب حدود ۸۸۵۰ نفر قرار بود پذیرفته شوند. (آیندگان، ش ۴۹۸، پنجشنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱۱)

در کنکور سال ۱۳۴۸ در استانداری آذربایجان غربی، استاندار اقدام به خود ابتکاری کرده بود که نشان از توجه و اهمیتی است که به موفقیت و راحتی شرکت‌کنندگان در آزمون می‌دهد. او جزوه‌ای را در میان شرکت‌کنندگان توزیع کرده بود که در آن تمام اطلاعات مورد نیاز برای شرکت در آزمون آمده بود. این اقدام نشان از دقت و دقت استاندار در برنامه‌ریزی و ارائه اطلاعات کامل به شرکت‌کنندگان داشت. علاوه بر این، استانداری آذربایجان غربی برای راحتی شرکت‌کنندگان در طول چند روز امتحانات، مدرسی را انتخاب کرده بود که وسایل نگهداری از شرکت‌کنندگان را فراهم کرده بودند. همچنین، خوابگاه‌های مقدماتی برای شرکت‌کنندگان ایجاد شده بود و یک سرویس امدادی نیز برای آنها فراهم شده بود. علاوه بر این، استاندار به این امر اکتفا نکرده بود و شماره تلفن خود را مستقیماً با خود او در میان گذاشته بود. این اقدام نشان از آمادگی و تمایل استاندار به دریافت نظرات و پاسخگویی به سوالات و مشکلات شرکت‌کنندگان است. (آیندگان، ش ۵۰۰، نوزدهم مرداد ۱۳۴۸، ص ۵)

۴. تحولات مسئله کنکور: تغییرات در ساختار، محتوا و سیاستها

در طول دوره زمانی مشخص شده، مسئله کنکور تحولاتی را تجربه کرده است که به تغییراتی در ساختار و نحوه برگزاری آزمون، محتوا و سطح سوالات، و سیاستها و قوانین مربوط به کنکور منجر شده است.

۱.۴ تغییر در ساختار آزمون: در طول سالها، ساختار کنکور تغییر کرده است. از سالهای اولیه تاکنون، تغییراتی در تعداد دروس و زمان برگزاری آزمونها، نحوه ارزشیابی و نحوه تصحیح آزمونها صورت گرفته است. این تغییرات در ساختار آزمون به منظور افزایش دقت در ارزیابی داوطلبان صورت گرفته است. در کنکور سال ۱۳۴۸، داوطلبان مجبور نبودند به شهرهای مختلف سفر کنند و در هر شهری که میخواستند ثبت نام کنند. این امکان به آنها داده شد که در تهران و شش شهر دانشگاهی کشور ثبت نام کنند و برای ۵ رشته مختلف دانشکدههای تهران و شهرستانها امتحان بدهند. (اطلاعات، ش ۱۲۹۶۱، شنبه ۱۸ مرداد ۱۳۴۸، ص ۵) در واقع با این ساختار ثبت نام، داوطلبان تنها یک بار هزینه ثبت نام و پرداخت می کردند و برای ۵ رشته مختلف دانشکدهها امتحان می دادند. این باعث کاهش هزینههای مربوط به سفر به شهرهای مختلف و پرداخت هزینههای متعدد برای هر رشته شد. (آیندگان، ش ۵۰۰، نوزدهم مرداد ۱۳۴۸، ص ۵) همچنین، زمانی که برای سفر صرف نمی شد، می توانستند بیشتر در مطالعه و آمادگی برای امتحانات سرمایه گذاری کنند. ضمن اینکه با تسهیل در دسترسی و کاهش هزینه، تعداد داوطلبانی که در امتحانات شرکت می کردند، احتمالاً افزایش یافت. این موضوع باعث افزایش رقابت بین داوطلبان شد و ممکن است سطح سختی و رقابت در امتحانات نیز افزایش یافته باشد.

اطلاعات نشان می دهد که تعداد داوطلبان کنکور سراسری در سال ۱۳۴۹ نسبت به سالهای قبل افزایش قابل ملاحظه ای داشت. ۶۳ هزار داوطلب در تهران و ۶ شهرستان دارای دانشگاه و دانشکده در این آزمون شرکت کردند. این افزایش نشان می دهد که علاقه و تمایل داوطلبان به شرکت در کنکور سراسری در سال ۱۳۴۹ افزایش یافته بود. در سال ۱۳۴۹، آزمون کنکور به صورت تستی برگزار شد. این نوع آزمون به داوطلبان امکان می دهد با انتخاب گزینه صحیح از بین گزینههای موجود، پاسخ صحیح را انتخاب کنند. این ساختار آزمون معمولاً برای ارزیابی دانش و مهارت های عمومی و تخصصی داوطلبان استفاده می شود. علاوه بر تستها، در سال ۱۳۴۹ یک پرسش نامه نیز بین داوطلبان توزیع شد. این پرسش نامه شامل سوالاتی درباره علاقه ها، تجربیات، مهارت ها و سایر جنبه های شخصیتی و توانایی های داوطلبان بود. تصمیم

بر آن بود مطالب این پرسش‌نامه مورد استفاده دانشگاه‌ها و مدارس عالی برای انتخاب دانشجوی قرار گیرد. این ابزار می‌توانست به عنوان یک ابزار تکمیلی برای ارزیابی داوطلبان و انتخاب دانشجویها استفاده شود. (اطلاعات؛ ش ۱۳۲۳۸، پنجشنبه ۱۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۴)

۲.۴ تغییر در محتوا و سطح سوالات: در طول دوره زمانی مشخص شده، محتوا و سطح سوالات کنکور نیز تغییر کرده است. از سوالاتی با محتوای عمومی و کلی در ابتدای برگزاری کنکور، به سوالاتی با محتوای تخصصی و عمیق در سال‌های بعدی تغییر یافته است. این تغییرات به منظور ارزیابی دقیق‌تر دانش و توانایی‌های داوطلبان صورت گرفته بود. در دوره اولیه برگزاری کنکور سراسری، از سوالات امتحانات سال‌های قبل برای تدوین سوالات استفاده می‌شد. اما این روش، عاری از عیب و نقص نبود. در این روش، تحصیلات قبلی داوطلبان به صورت سوالات کوتاه جواب که برایشان ناآشنا بود، مورد امتحان قرار می‌گرفت. این به معنای این بود که داوطلبان باید بدون اطلاع از نتیجه آزمون خود، در حین امتحان نسبت به انتخاب رشته مبادرت کنند. این روش انتخاب رشته بر اساس سوالات کوتاه جواب، می‌توانست برای داوطلبان چالش‌هایی را به همراه داشته باشد. زیرا آنها باید بدون داشتن اطلاعات کامل درباره نتیجه آزمون خود، تصمیمی را درباره رشته تحصیلی خود بگیرند. این ممکن است باعث شک و تردید در داوطلبان شود و ممکن است تصمیم‌گیری درست و مناسب برای آینده تحصیلی آنها را دشوار کند. با این حال، این روش در زمان خود، به عنوان یک روش قابل قبول برای انتخاب رشته تحصیلی در کنکور سراسری مورد استفاده قرار می‌گرفت. داوطلبان بر اساس علاقه و توانایی‌های خود، بدون داشتن اطلاعات کامل درباره نتیجه آزمون، تصمیم می‌گرفتند. این روش می‌تواند به داوطلبان امکان می‌دهد تا در زمینه‌ای که به آن علاقه دارند و استعداد دارند، تحصیل کنند. (اطلاعات، ش ۱۲۹۶۱، شنبه ۱۸ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱۶)

نقطه تمایز کنکور سراسری سال ۱۳۴۸ این بود که از آن سال تاکنون، به طور متمرکز در سراسر کشور برگزار می‌شود. این به معنای این است که همه داوطلبان در سراسر کشور در یک زمان و با شرایط یکسان در این آزمون شرکت می‌کنند. یکی از نکات دیگر درباره کنکور سراسری، تفکیک مواد درسی امتحانی است. در این آزمون، مواد درسی مختلف از داوطلبان در روزهای مختلف امتحان می‌شود. به عبارت دیگر، داوطلبان در چند روز متوالی کنکور می‌دهند و نه در یک روز که همه دروس را امتحان می‌کنند. این روش برای داوطلبان امکان می‌دهد تا برای هر درس بهتر آماده شوند و به طور جداگانه بر روی هر ماده درسی تمرکز کنند. در کنکور

سراسری، سوالات امتحان نیز به صورت تشریحی بودند. این به معنای این است که داوطلبان باید به سؤالات با جزئیات پاسخ دهند و از آموختن روش‌های مختلف تست‌زنی و تعامل با پرسش‌های چهارگزینه‌ای معاف بودند. این تفاوت در نوع سوالات باعث می‌شد که داوطلبان باید بیشتر درک عمیقی از موضوعات درسی داشته باشند و توانایی تحلیل و تفسیر مفاهیم را نشان دهند. با توجه به گزارش روزنامه "اطلاعات"، روز اول کنکور سال ۱۳۴۸ با رضایت بیشتری از ساده‌بودن سؤالات توسط بیشتر از ۱۷ هزار داوطلب شرکت‌کننده به پایان رسید. این تعداد از مجموع حدود ۴۸ هزار داوطلب که در کل شرکت کرده بودند، اظهار نظر مثبت کردند. اما برخی از داوطلبان، به خصوص در رشته ریاضی، انتظار سؤالات دشوارتری را داشته‌اند و تنها ۲-۳ نفر از آنها معتقد بوده‌اند که زمان آزمون بسیار طولانی بوده و حوصله آنها سر جلسه آزمون سر رفته است. این نظرات نشان می‌دهد که عمومیت داوطلبان رضایت خود را از ساده‌بودن سؤالات بیان کرده‌اند، اما برخی افراد در رشته ریاضی ممکن است نیاز به سؤالات دشوارتر و چالش‌برانگیزتر داشته باشند. (اطلاعات، ش ۱۲۹۶۰، پنج شنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱۲)

در کنکور سال ۱۳۵۱ بیش از ۸۰ هزار نفر شرکت کرده بودند که فقط ۱۰۴۳۸ نفر آنان به دانشگاه و مدارس عالی راه پیدا کردند. این نشان می‌دهد که رقابت بسیار شدید برای ورود به دانشگاه‌ها و مدارس عالی در این سال وجود داشته است. در این دوره، مرکز محاسبات دانشگاه آریامهر مسئول تصحیح اوراق کنکور بود. این مرکز از ماشین‌های الکترونیکی برای تصحیح اوراق استفاده می‌کرد. این دستگاه‌ها قادر بودند در هر دقیقه ۲۰۰ ورقه امتحانی را تصحیح کنند. استفاده از این تکنولوژی بهبود قابل توجهی در سرعت و دقت تصحیح اوراق کنکور ایجاد کرده است. در کنکور سال ۱۳۵۱، برای اولین بار تست هوش و استعداد تحصیلی به عنوان بخشی از آزمون مطرح شد. طراح این سوالات دکتر رضوی، دانشیار دانشگاه پهلوی شیراز بود. در این تست، تمرکز بر یافتن استعداد کلامی و استعداد ریاضی قرار داشت. (اطلاعات، ش ۱۳۸۵۱، سه شنبه ۲۷ تیر ۱۳۵۱، ص ۲۰)

۳.۴ تغییرات در سیاست‌ها و قوانین کنکور: سیاست‌های مربوط به کنکور نیز در طول سال‌ها تغییر کرده است. این تغییرات شامل تغییر در روش انتخاب رشته، تغییر در نحوه ارزیابی و انتخاب داوطلبان، تغییر در سیستم سوابق تحصیلی و تغییر در سیاست‌های ورود به دانشگاه‌ها می‌شود. داوطلبان در کنکور سراسری سال ۱۳۴۸، با توجه به نوع دیپلم (ریاضی، طبیعی، ادبی)، رعایت شرایط و ضوابط پذیرش دانشگاه‌ها و موسسات، و همچنین رعایت ضوابط پذیرش در

ارزیابی چالش‌ها و تحولات مسئله کنکور در ... (محسن پرویش و محمد بی طرفان) ۷۹

رشته‌های متنوع، پنج رشته تحصیلی را بر اساس علاقه خود به ترتیب انتخاب می‌کردند. این روش انتخاب رشته تحصیلی بر اساس علاقه، به داوطلبان امکان میداد تا در زمینه‌ای که به آن علاقه دارند و استعداد دارند، تحصیل کنند. با توجه به نوع دیپلم و شرایط پذیرش، داوطلبان می‌توانند رشته‌های مختلفی را انتخاب کنند و بر اساس علاقه خود، پنج رشته تحصیلی را به ترتیب انتخاب کنند. در کنکور سال ۱۳۵۲، بیش از ۲۰ هزار نفر که ثبت نام کرده بودند، به دلایلی سر جلسه امتحان حاضر نشده بودند. دلایل این غیبت‌ها در اطلاعات ارائه شده ذکر نشده است. (اطلاعات، ش ۱۴۱۴۴، شنبه ۱۶ تیر ۱۳۵۲، ص ۴؛ آیندگان، ش ۱۶۶۸، شنبه ۱۶ تیر ۱۳۵۲، ص ۸)

در کنکور سال ۱۳۵۲، خصوصیت جالبی وجود داشت که تمام ظرفیت رشته‌های تربیت دبیر و نصف ظرفیت رشته‌های کشاورزی دانشگاه‌های شهرستانها به داوطلبان بومی اختصاص داده شده بود. این اقدام به منظور تامین نیازمندی‌های هر منطقه به معلم و کشاورز صورت گرفته بود. در همین راستا، در کنکور سال ۱۳۵۲، انتخاب دانشجویان رشته پرستاری هر دانشگاه به خود دانشگاه واگذار شده بود تا با استفاده از داوطلبان محلی بتوانند به تربیت کادر پرستار مورد احتیاج در منطقه خود و رفع نیازمندی‌های موجود به صورت مستقل اقدام نمایند. (اطلاعات، ش ۱۴۱۵۲، دوشنبه ۲۵ تیر ۱۳۵۲، ص ۴) در کنکور سال ۱۳۵۴ حدود ۱۸۰ هزار داوطلب در سراسر کشور و در ۱۸۹ حوزه امتحان دادند. (آیندگان، ش ۲۲۵۶، شنبه ۷ تیر ۱۳۵۴، ص ۳)

با توجه به اطلاعات ارائه شده، می‌توان نتیجه گرفت که در سال‌های ۱۳۵۲ و ۱۳۵۴، تغییرات مهمی در سیاست‌ها و قوانین کنکور اتفاق افتاده است. همچنین، تخصیص ظرفیت رشته‌های تربیت دبیر و کشاورزی به داوطلبان بومی و تخصیص رشته پرستاری به دانشگاه‌ها نیز اقداماتی بودند که به منظور تامین نیازمندی‌های هر منطقه و رفع نیازمندی‌های موجود صورت گرفته بودند.

طرح گزینش دانشجو براساس معدل و عوامل دیگر یکی از نکات بارز کنکور در سال ۱۳۵۴ بود. در سال ۱۳۵۴، طرحی تصویب شد که براساس آن گزینش دانشجویان بر اساس معدل امتحانات نهایی ششم متوسطه، نتایج آزمایش همگانی و شرایط و ضوابط اختصاصی دانشگاه‌ها انجام می‌شد. این طرح شامل ارزیابی عواملی مانند نمره آزمون استعداد تحصیلی، آزمون زبان فارسی و شناخت فرهنگ ملی ایران، آزمون زبان خارجی و شرایط اختصاصی دانشگاه‌ها بود. به عنوان مثال در شرایط اختصاصی دانشگاه تهران که برای سال تحصیلی ۱۳۵۵

جمعا ۱۶۸۷ دانشجوی برای ۵۱ رشته تحصیلی منتشر شده بود کسانی می توانستند برای این دانشگاه درخواست پذیرش کنند که نمره آزمون استعداد تحصیلی و آزمون زبان خارجی آنان در ردیف ۵۰ درصد کل اول شرکت کنندگان و نمره زبان فارسی باید در ردیف ۴۵ درصد اول کل شرکت کنندگان می بود. برخی از دانشگاهها همانند فردوسی مشهد هم اقدام به بومی گزینی کرده بودند. چنانکه ۶۳۶ نفر از داوطلبان منطقه خراسان پذیرش می کرد و ۶۷۴ نفر هم از داوطلبان غیر بومی می گرفت. (اطلاعات، ش ۱۴۷۴۴، سه شنبه ۷ تیر ۱۳۵۴، ص ۲۲) در سال ۱۳۵۵ نیز به روش گزینش دانشجو و با توجه به معدل کتبی ششم متوسطه اکثر داوطلبان بر حسب میانگین نمرات خود به ترتیب رشته های پزشکی، فنی و در مرحله بعدی علوم انسانی و پس از آن رشته های دیگر مانند زبان های خارجی را انتخاب کرده اند. (اطلاعات، ش ۱۵۰۵۵، چهارشنبه ۱۶ تیر ۱۳۵۵، ص ۴)

حذف شرط توجه به سوابق تحصیلی و معدل امتحانات نهایی یکی از تغییرات در قوانین بود. در کنکور سال ۱۳۵۷، با توجه به منطقه ای شدن امتحانات نهایی دوره متوسطه و قابل مقایسه نبودن معدل های امتحانات نهایی، شرط توجه به سوابق تحصیلی و معدل امتحانات نهایی در روش گزینش دانشجو حذف شد. در این سال به منظور بهره گیری حداکثر از ظرفیت دانشگاهها و موسسات آموزش عالی گزینش دانشجو، انتخاب رشته ها و همچنین ارزشیابی توانایی های فکری و استعداد داوطلبان از طریق گزینش متمرکز توسط سازمان سنجش و دانشگاهها به صورت مستقل صورت گرفت. اما تفاوت این طرح با روش های پیشین را می توان در گزینش دانشجو ناظر به رشته های آموزش عالی دانست. در حالی که روش های قبلی گزینش دانشجو بستگی به تحصیلات متوسطه داشت. علاوه بر این در روش جدید دیگر شرط معدل تنها معیار لازم نبود بلکه آمادگی دانش آموزان بر اساس نیاز رشته های دانشگاهی ارزیابی می شد و به داوطلبان فرصت می داد که با احراز معلومات مورد نیاز به رشته های مورد علاقه خود وارد شوند. در واقع این روش دانش آموزانی که معدل پایین داشتند را از ورود به آموزش عالی محروم نمی کرد. برای اولین بار در کنکور سال ۱۳۵۷، گروه بندی رشته های تحصیلی بوجود آمد. در روش های قبلی، داوطلبان مجاز به انتخاب رشته های متعدد در تخصص های مختلف بودند. اما در روش جدید، داوطلبان باید رشته های تحصیلی را انتخاب کنند و ارزیابی توانایی ها و استعداد هایشان بر اساس نیاز رشته های دانشگاهی انجام می شد. در روش های قبلی داوطلبان مجاز به انتخاب رشته های متعدد در تخصص های مختلف بود. به

ارزیابی چالش‌ها و تحولات مسئله کنکور در ... (محسن پرویش و محمد بی طرفان) ۸۱

طوری که هر داوطلب همزمان می‌توانست داوطلب رشته‌های پزشکی و الهیات شود. (اطلاعات، ش ۱۵۶۳۱، پنج‌شنبه ۱۸ خرداد ۱۳۵۷، ص ۵)

۵. چالش‌ها و مشکلات کنکور در عصر پهلوی

در طول دوره زمانی مشخص شده، کنکور با چالش‌ها و مشکلاتی روبرو بوده است که برای داوطلبان و خانواده‌ها ممکن است صدمات جسمی و روانی غیرقابل جبران به همراه داشته باشد. در ادامه به برخی از این چالش‌ها و مشکلات می‌پردازیم:

۱.۵ فشار روانی کنکور و تأثیر آن بر سلامت روان داوطلب و خانواده

کنکور در دوره پهلوی نیز با فشار روانی قابل توجهی همراه بود. رقابت شدید برای ورود به دانشگاه‌ها، انتظارات بالا از سوی خانواده و جامعه، وجود سیستم ارزشیابی منحصر به فرد و اهمیت بالایی که به نتیجه کنکور داده می‌شد، باعث فشار روانی بر داوطلبان شد. بدون شک یکی از پیامدهای کنکور آسیب‌ها و عوارضی بود که متوجه داوطلبان و خانواده‌های آنان می‌شد. از مهم‌ترین این آسیب‌های روانی می‌توان به از بین رفتن آرامش روحی و روانی دانش‌آموزان اشاره کرد. فشارها و آسیب‌های روانی ناشی از کنکور گاه منجر به حوادث غیرقابل جبرانی می‌شد و اگر پدیده ناگواری هم رخ نمی‌داد اضطراب و استرس را برای داوطلب به همراه می‌آورد. چرا که فرد سرنوشت آینده خودش را منوط به قبولی در کنکور می‌دانست. در تمامی سالهایی که کنکور دانشگاه تهران برگزار می‌شد جمعیت زیادی را از اقصی نقاط کشور به این حوزه‌های امتحانی می‌کشاند و داوطلبین سرنوشت و آینده خود را در گرو موفقیت در کنکور می‌دیدند. از این رو کنکور آسیب‌های روانی زیادی به دنبال داشت که در برخی از آنها شاید جبرانش سخت باشد. چرا که تمامی اطلاعات و مهارت‌های یک فرد قرار بود در یک کنکور ۴ ساعته به محک امتحان گذاشته شود. با برگزاری کنکورهای اختصاصی هر دانشگاه به خصوص دانشگاه تهران، اولین پشت کنکوری‌ها هم شکل گرفتند. چرا که مسئولین دانشگاه ادعا داشتند که بودجه اختصاص یافته از سوی دولت پاسخگوی نیاز بیش از دو سه هزار دانشجو نیست. مسئله‌ای که باز روانی زیادی بر روی دوش داوطلبان و خانواده‌های آنان گذاشت. چنانکه در همین کنکور دانشگاه تهران دو نفر از داوطلبان به شوک عصبی فرورفته بودند و دچار معده درد شدید شدند و یک نفر هم بر اثر استرس فراوان سنکوپ کرد. علاوه بر این در حین برگزاری کنکور هنگامی که دکتر فرهاد رئیس دانشگاه خطاب به دانشجویان اعلام

می کرد که عجله نکنند یکی از دانشجویان پاسخ داد «رئیس دانشگاه خیالش راحت است اگر در کنکور نام نویسی کرده بود می فهمید ما چه می کشیم» (اطلاعات، ش ۱۰۸۷۹، شنبه سوم شهریور ۱۳۴۱، ص ۶) کنکور تأثیر روانی و جسمی منفی زیادی بوجود آورده بود. اینکه سرنوشت و آینده یک دانش آموز به نوعی با کنکور گره خورده بود یک بار روانی زیادی ایجاد می کرد. به طوری که خبرنگاری که از داوطلبین کنکور سال ۱۳۴۳ پرسیده بود اگر در کنکور موفق نشده اید چه می کنید با پاسخ های نگران کننده ای روبرو شده بود. یکی از آنها گفته بود «آقا خدا نکند... کنکور زندگی من است اگر نتوانم بیچاره می شود؟ به طور کلی اکثریت داوطلبان کنکور جوانانی بودند که تنها امیدشان قبول شدن در دانشگاه بود. این جوانان در پاسخ به سوال خبرنگار که اگر در کنکور موفق نشوند چه می کنند؟ پرده ای از یاس و ناامیدی در چهرشان ظاهر می شود و مایوسانه اظهار می کردند که «نمیدانیم چه خواهد شد»؟ (اطلاعات، ش ۱۱۴۳۹، یکشنبه ۲۸ تیر ۱۳۴۳، ص ۱۳) وضع روحی والدین دانش آموزان هم خیلی بهتر از فرزندانشان نبود و از عاقبت سرنوشت آنها اظهار نگرانی می کردند. به همین دلیل به وزارت علوم پیشنهاد دادند که برای آن عده از داوطلبانی که در دانشگاهها و مدارس عالی پذیرفته نمی شوند لاقبل امکانی فراهم آورد تا وسیله تحصیلات فنی و حرفه ای در رشته های مختلف و در سطح تکنیسین و کمک مهندسی فراهم کند و معتقد بودند که این مسئله علاوه بر جلوگیری از هدر رفتن سرمایه انسانی کمک بزرگی هم به تامین نیاز بخش های مختلف خصوصی و دولتی می کند. (اطلاعات، ش ۱۲۹۶۰، پنجشنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱۲)

با توجه به گزارش روزنامه اطلاعات، برگزاری کنکور در شهرهای مختلف، از جمله تهران، با جنب و جوش و هیجان زیادی همراه بود. از ساعت شش صبح، رفت و آمد وسایل نقلیه غیرعادی در تهران مشاهده می شد و حوالی حوزه های امتحانی دانشگاه های تهران، جنب و جوشی دیده می شد. شرکت کنندگان در کنکور با هر وسیله ای که می توانستند، خود را به حوزه های امتحانی منتقل می کردند. بازار تاکسی و تاکسی بار و وانت نیز در این روزها بسیار پررونق بود. نزدیک به ساعت هشت، داوطلبان به ترتیب به حوزه های امتحانی خود می رسیدند. اما برخی از داوطلبان که بعد از ساعت هشت به حوزه ها رسیدند، از شرکت در کنکور محروم شدند. این تصویری از هیجان و شور و شوق داوطلبان در روز برگزاری کنکور را نشان می دهد. همه تلاش می کنند تا به موقع به حوزه های امتحانی برسند و شانس خود را در قبولی کنکور افزایش دهند. اما برخی از داوطلبان به دلیل تأخیر در رسیدن به حوزه ها، این فرصت را از دست دادند. در حوزه مدرسه عالی بازرگانی

ارزیابی چالش‌ها و تحولات مسئله کنکور در ... (محسن پرویش و محمد بی طرفان) ۸۳

حال یکی از داوطلبان دختر بهم بخورده بود که مسئولان حوزه در اطاق رییس مدرسه از وی پذیرایی و مواظبت می‌کردند و داوطلب اصرار و علاقه داشت بقیه امتحانات خود را نیز در همان اطاق زیر نظر مسئولین حوزه بگذراند و عقیده داشت که محل امتحان و صندلی وی برایش شگون ندارد. (اطلاعات، ش ۱۲۹۵۹، چهارشنبه ۱۵ مرداد ۱۳۴۸، ص ۴)

در دوره پهلوی، کنکور به عنوان یک مسابقه ورودی دانشگاه، مشکلات و معضلاتی را برای نظام آموزشی کشور به همراه داشت. روزنامه‌ها و مطبوعات نیز این مسئله را تحت تأثیر قرار می‌دادند و در تیتراهای خود به فشار روانی این مسابقه اشاره می‌کردند. تیتراهایی مانند "همه راهها به کنکور ختم می‌شود" و "کنکور تمام و انتظار آغاز شد" نشان می‌دهند که کنکور باعث فشار روانی بر دانش‌آموزان و جامعه شده بود. این فشار می‌توانست تأثیرات منفی بر شرایط روانی فردی و اجتماعی داشته باشد و همچنین ممکن بود جلوی نوآوری و خلاقیت دانش‌آموزان را بگیرد. بنابراین، مشاهده می‌شود که کنکور در دوره پهلوی مشکلات و معضلات جدی برای نظام آموزشی کشور ایجاد کرده بود. این مسابقه ورودی دانشگاه، علاوه بر تأثیر بر شرایط روانی فردی و اجتماعی، ممکن بود نوآوری و خلاقیت دانش‌آموزان را نیز محدود کند (اطلاعات، ش ۱۵۶۳۲، شنبه ۲۰ خرداد ۱۳۵۷، ص ۳)

۲.۵ ناکارآمدی سیستم انتخاب دانشجویان

سیستم انتخاب دانشجویان بر اساس کنکور، به نظر می‌رسید که ناکارآمد و عادلانه نبود. برخی از داوطلبان معتقد بودند که تنها امتیازات آزمون کنکور برای انتخاب دانشجویان کافی نیست و باید سایر عوامل مهم مانند توانایی‌های فردی و علاقه‌مندی‌ها نیز در نظر گرفته شود. ضمن اینکه در عصر پهلوی، نابرابری فرصت بین دانش‌آموزان از لحاظ آموزشی و اقتصادی وجود داشت. برخی دانش‌آموزان به دلیل عدم دسترسی به منابع آموزشی مناسب، تدریس کیفیت پایین در مدارس و عدم امکانات لازم، با مشکلات بیشتری در مواجهه با کنکور روبرو بودند. چنانچه دانشگاهها الزامی در پذیرفتن دانشجویانی از منطقه خود نداشتند و این شرایط به زیان دانشجویان محلی عمل می‌کرد. در واقع به سبب نابرابری در سطح آموزش متوسطه که میان استانهای مختلف وجود داشت. بعضی از آنها، و خاصه استان مرکزی و شهر تهران سهم هر چه بزرگتری از جای موجود در دانشگاهها را به خود اختصاص می‌دادند. (آیندگان، ش ۵۰۰، نوزدهم مرداد ۱۳۴۸، ص ۵)

۳.۵ ناکافی بودن زیرساخت‌ها و ظرفیت دانشگاه‌ها

بسیاری از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی در عصر پهلوی با کمبود تأسیسات و تجهیزات مواجه بودند. این شامل کتابخانه‌ها، آزمایشگاه‌ها، کلاس‌ها، ورزشگاه‌ها و سایر امکانات آموزشی ورزشی بود. این کمبودها باعث می‌شد کیفیت آموزش و یادگیری دانشجویان کاهش یابد و تجربه آموزشی ضعیفتر شود. از سویی دیگر عدم تأمین منابع مالی کافی برای آموزش و پژوهش، یکی دیگر از مشکلات زیرساختی در عصر پهلوی بود. این کمبود منابع مالی باعث می‌شد تا توسعه و بهبود زیرساخت‌ها به صورت کامل انجام نشود و نیازهای آموزشی دانشگاه‌ها را برآورده نکند. برخی از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی در عصر پهلوی، با کمبود امکانات اقامتی مواجه بودند. این موضوع باعث می‌شد که دانشجویان مجبور به سکونت در شرایط نامناسب و غیرقابل قبول باشند و تأثیر منفی بر تمرکز و پیشرفت تحصیلی آنان داشت. علاوه بر این، ظرفیت دانشگاه‌ها در عصر پهلوی ناکافی بود و تعداد داوطلبانی که می‌خواستند وارد دانشگاه شوند، بسیار بیشتر از ظرفیت دانشگاه‌ها بود. این موضوع باعث شد که رقابت بین داوطلبان برای ورود به دانشگاه‌ها بسیار سخت‌تر شود.

۴.۵ عدم توجه به توانمندی‌های فردی و تأثیر آن بر عملکرد در آزمون کنکور

در سیستم آموزشی، توجه به توانمندی‌های فردی دانش‌آموزان از اهمیت بالایی برخوردار است. هر فرد دارای توانمندی‌ها، استعدادها و نقاط قوت خاص خود است که می‌تواند در فرایند یادگیری و پیشرفتش تأثیرگذار باشد. اما، متأسفانه در برخی موارد، این توانمندی‌ها به درستی شناسایی و توجه به آن‌ها در فرایند آموزش و ارزشیابی صورت نمی‌گیرد. در عصر پهلوی، توجه به توانمندی‌های فردی دانش‌آموزان و ارزشیابی صحیح آن‌ها در فرایند آموزش وجود نداشت. این موضوع باعث شده برخی از دانش‌آموزان احساس کنند که توانمندی‌ها و استعدادهای خاص خود را نمی‌توانند به درستی بهره‌برداری کنند. عدم توجه به توانمندی‌های فردی می‌تواند تأثیرات منفی بر فرایند یادگیری دانش‌آموزان داشته باشد، از جمله کاهش انگیزه و علاقه به یادگیری، کاهش اعتماد به نفس و احساس توانایی در فراگیری مهارت‌ها، و کاهش پیشرفت و عملکرد آن‌ها در موضوعات مختلف. در همان زمان کنکور مخالفان زیادی داشت. به طوری که محمد توکل که دوره تخصصی خود را در لندن گذرانیده بود معتقد بود این روش در ایران صحیح و اصولی نیست. آن‌ها معتقد بودند که برای انتخاب دانشجویان باید استعداد جوانان را در نظر گرفته و با توجه به تعلیمات متوسطه و نمرات آن‌ها، آن‌ها را در جهت انجام

تحصیلات عالی هدایت کرد. این نگرش مبتنی بر این بود که توانمندی‌ها و استعداد‌های فردی باید به درستی شناسایی شوند و در فرایند انتخاب دانشجویان مورد توجه قرار گیرند. توکل معتقد بود که باید مثل کشورهای پیشرفته در جریان تعلیمات متوسطه استعداد جوانان مشخص و در نظر گرفته شود و با توجه به این امر و از روی نمرات، آنان را در جهت انجام تحصیلات عالی هدایت نمایند. (اطلاعات، ش ۱۲۶۶۵، یکشنبه ۲۷ مرداد ۱۳۴۷، ص ۴) در چهارمین کنفرانس ارزشیابی کار دانشگاه‌ها و مدارس عالی که اردیبهشت ۱۳۴۹ در اصفهان تشکیل شده بود طرح ادغام کنکور دانشگاه‌ها با امتحانات نهایی ششم متوسطه پیشنهاد شده بود که مورد تأیید محمدرضاشاه هم قرار گرفته بود. اما مجید رهنما وزیر علوم و آموزش عالی تهیه این طرح را بسیار مشکل میدانست و معتقد بود که باید مطالعه کافی در جزئیات و چگونگی اجرای آن صورت گیرد که بعداً مشکلاتی را بوجود نیاورد. (اطلاعات، ش ۱۳۲۳۹، شنبه ۲۰ تیر ۱۳۴۹، ص ۴) علاوه بر این مقاله "غول کنکور به بطری باز می‌گردد" که در شماره ۲۰ تیر ۱۳۴۹ روزنامه اطلاعات منتشر شد، از اثرات منفی کنکور در ایران انتقاد کرده است. نویسنده این مقاله معتقد بود که برای یک جوان که در طول دوران دبستان و دبیرستان بارها در جلسات امتحان شرکت کرده و موادی را که در کنکور باید امتحان بدهد، یکبار در پایان سال ششم متوسطه امتحان داده است، کنکور سراسری باید چیزی جز یک امتحان دوباره و اضافی باشد. اما نگرانی و ناامیدی فارغ التحصیلان متوسطه در آستانه کنکور، غرور و اعتماد جوانان را متزلزل می‌کند و این ترس از غول کنکور است. نویسنده معتقد است که کنکور چیزی جز دوباره کاری نیست. زیرا وقتی دانشنامه دوران دبیرستان به افراد داده می‌شود، این به این معناست که صلاحیت دانش‌آموز برای ورود به مرحله دانشجویی تأیید شده است و برگزاری امتحانات در همین سطح و با همین دروس، نشان می‌دهد که دانشگاه‌های کشور برای امتحاناتی که رد مراحل قبلی از دیپلم‌ها به عمل آمده و بر اساس آن دیپلم به دست آنها داده شده است، چندان اعتباری قائل نیستند. این مقاله نگرانی‌ها و انتقاداتی را درباره کنکور سراسری بیان می‌کند و معتقد است که این آزمون ممکن است برای برخی از دانش‌آموزان احساس ترس و ناامیدی را به همراه داشته باشد. (اطلاعات، ش ۱۳۲۳۹، شنبه ۲۰ تیر ۱۳۴۹، ص ۲)

۵.۵ تأثیر عدم توازن بین آموزش و ارزش‌یابی بر فرایند یادگیری

در سیستم آموزشی، آموزش و ارزشیابی دو عنصر اساسی هستند که با هم تعامل دارند و برای بهبود فرایند یادگیری دانش‌آموزان بسیار حائز اهمیت هستند. آموزش به عنوان فرایند انتقال

دانش و مهارت‌ها به دانش‌آموزان، و ارزشیابی به عنوان ابزاری برای اندازه‌گیری و ارزیابی پیشرفت و عملکرد دانش‌آموزان درک می‌شوند. اما، عدم توازن بین آموزش و ارزشیابی می‌تواند تأثیرات منفی بر فرایند یادگیری دانش‌آموزان داشته باشد. این عدم توازن ممکن است به دلیل تفاوت در روش‌ها، اهداف و انتظارات آموزشی و ارزشیابی باشد. به عنوان مثال، در برخی موارد، آموزش ممکن است بر روی حفظ و تکرار اطلاعات تمرکز کند، در حالی که ارزشیابی بر اساس تفکر انتقادی و توانایی‌های عملی دانش‌آموزان تمرکز داشته باشد. این تفاوت‌ها می‌تواند باعث ایجاد ناهماهنگی و عدم توازن در فرایند یادگیری شود. ناکارآمد کردن نظام آموزشی کشور یکی دیگر از تبعات کنکور می‌باشد. زیرا دانش‌آموز به جای اینکه با فراغ‌بال بتواند مهارت‌های درسی و عملی را بیاموزد باید مهارت تست‌زنی پیدا کند. در دوره پهلوی دوم داوطلبانی که نمره قبولی را نیاورده بودند نگران وضع خود بودند. چرا که می‌گفتند راه زندگی خود را نمیدانند. از یک طرف تحصیلات آنها حرفه‌ای نبوده که در کارگاه یا موسسه صنعتی استخدام شوند و سرمایه‌ای هم برای شروع کار نداشتند از طرفی موسسات دولتی هم استخدام آن‌چنانی نمی‌کردند. همین امر بر مشکلات این متقاضیان کنکور افزوده بود. (اطلاعات، ش ۱۱۴۵۹، چهارشنبه ۲۱ مرداد ۱۳۴۳، ص ۱۳) اگر چه در سال ۱۳۴۸ از طرف تعلیمات حرفه‌ای برنامه‌ای مدون شد تا دیپلمه‌هایی که وارد دانشگاه نمی‌شدند تعلیمات حرفه‌ای دیده و آماده کار در کارخانجات شوند. برنامه آموزش حرفه‌ای در مدارس متوسطه عمومی که تحت عنوان آموزش جامع مختلط نظری حرفه‌ای تهیه شده بود قرار بود به دو صورت عملی شود. یکی از این برنامه‌ها ایجاد رشته‌های حرفه‌ای در دبیرستان‌های کامل متوسطه و دیگری ایجاد سیکل دوم آموزش حرفه‌ای بود برای دبیرستان‌هایی که فقط دارای سیکل اول متوسطه عمومی بودند. (اطلاعات، ش ۱۲۹۵۵، شنبه ۱۱ مرداد ۱۳۴۸، ص ۴)

در دوره پهلوی، بسیاری از کارشناسان و والدین با این نظر موافق بودند که کنکور سراسری نماینده واقعی معلومات و شایستگی دیپلمه‌های شرکت‌کننده نبود و به نوعی بخت‌آزمایی بود. آن‌ها معتقد بودند که ورود به دانشگاه‌ها از طریق کنکور، نمی‌توانست تضمین‌کننده داشتن اطلاعات بیشتر یا شایستگی بیشتر نسبت به ناکام‌مانده‌ها باشد. والدین نیز کنکور را دروازه ورود به خوشبختی و کعبه آمال می‌دانستند. آن‌ها امیدوار بودند که با ورود فرزندان‌شان به دانشگاه، غمی در زندگی خود نداشته باشند و به آرزوهایشان برسند. در کنکور سال ۱۳۵۰ والدین یک از داوطلبین درباره کنکور پسرش عنوان می‌کند: «زندگی ما است و همین یک پسر که با چه خون و دلی بزرگش کردم و امسال دیپلمش را در رشته طبیعی گرفت. حالا اگر او بتواند وارد

دانشگاه شود دیگر غمی در زندگی نخواهم داشت و به آرزویم رسیده ام» (اطلاعات، ش ۱۳۵۴۴، چهارشنبه ۲۳ تیر ۱۳۵۰، ص ۵) این نگرش‌ها و اعتقادات نشان می‌دهند که در دوره پهلوی، کنکور سراسری به عنوان یک رویداد مهم و تأثیرگذار در زندگی افراد در نظر گرفته می‌شد. امیدواری و انتظار برای ورود به دانشگاه و تحقق آرزوها، از جمله عواملی بودند که این رویداد را برای افراد مهم می‌ساخت.

۶. حذف کنکور در دوره پهلوی: ایده‌ها و تلاش‌های مسئولان وزارت علوم

برای کاستن از پیامدهای روانی آزمون ورودی دانشگاهها، مسولان امر درصدد حذف کنکور برآمدند. نخستین جرقه‌های حذف کنکور به سال ۱۳۴۷ برمی‌گردد. در این سال هویدا که از کنکور دانشگاه تهران بازدید می‌کرد قول حذف کنکور را داده بود. (اطلاعات، ش ۱۲۶۶۰، دوشنبه ۲۱ مرداد ۱۳۴۷، ص ۲۰) مجید رهنما وزیر علوم و آموزشی عالی هم از تغییر ترتیب کنکور دانشگاهها خبر داد. همچنین برای مطالعه وضع کنکور در ایران کارشناسان خارجی وارد کشور شدند. وزیر علوم در حین تصحیح اوراق کنکور اظهار داشت که درصدد تهیه کاری برای محصلین کلاس ششم سراسر کشور هستند و سوابق تحصیلی سیکل و دوم دبیرستان را در آن ثبت می‌نمایند و با در نظر گرفتن جوانب و امکانات و استفاده از نظریات کارشناسان و متخصصان و مطالعه سیستم‌هایی که در دانشگاههای ایران در جریان است بهترین طریقه را برای انتخاب داوطلبان دانشگاه انتخاب کنند. (اطلاعات، ش ۱۲۶۶۴، شنبه ۲۶ مرداد ۱۳۴۷، ص ۲۱) به هر حال کنکور و معضلات ناشی از آن باعث شد تا وزارت علوم مشغول بررسی طرح لغو کنکور دانشگاهها و جایگزین کردن امتحانات ششم متوسطه باشند که از سوی محمدرضاشاه صادر شده بود. بر اساس این طرح امتحانات سال ششم متوسطه باشند که از سوی آموز هم در مورد گرفتن دیپلم او و هم در مورد پذیرش او در دانشگاه و هم رشته مورد علاقه او روشن می‌شد. طرح وزارت علوم با همکاری وزارت خانه آموزش و پرورش تهیه شده بود. (آیندگان، ش ۷۷۴، شنبه ۱۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۱۱) بر اساس این طرح تکلیف فارغ التحصیلان سال ششم متوسطه سال‌های گذشته که داوطلب ورود به دانشگاهها بودند مورد سوال بسیاری از داوطلبان بود. تا اینکه وزارت علوم پاسخ داد که در امتحانات سال ششم متوسطه سال ۱۳۴۹ در هر حوزه امتحانی کلاس ششم دو سالن وجود خواهد داشت. یکی برای دانش آموزانی که در حین تحصیل بودند و دیگری برای فارغ التحصیلان سال ششم که ترک تحصیل داشتند و داوطلب ورود به دانشگاه هستند. در حقیقت این دسته با وجودی که دیپلم خود را گرفته بودند

اما برای بار دوم و بیشتر باید به خاطر ورود به دانشگاه کلاس ششم را امتحان می‌دادند. (اطلاعات، ش ۱۳۲۳۸، پنجشنبه ۱۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۴)

طرح دیگری که سازمان آزمون شناسی فراهم کرده بود طرح پایه گذاری امتحانات ملی با هدف آزمایش فارغ التحصیلان و موسسات عالی آموزشی بود. هدف این آزمایش دادن گواهی صلاحیت کار به فارغ التحصیلان برای رشته های معین و سازمان های مشخص بود. سازمان با فراهم کردن این طرح در واقع توصیه های کنفرانس ارزیابی شیراز را که در ۱۵ اردیبهشت ۱۳۴۸ برگزار شده بود را می خواست به مرحله اجرا درآورد. هدف اساسی این طرح این بود که در دانشجویان تمرکز ذهنی و فکری بوجود آورد و توجه آنها را به افزایش کیفیت معلوماتشان بیش از پیش جلب کند و فقط هدف گرفتن مدرک لیسانس و دکتری نباشد (آیندگان، ش ۷۷۴، شنبه ۱۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۱۲) اما این طرح ها نواقص بیشماری داشت و تلاشهای وزارت علوم برای لغو کنکور هم به جایی نرسید. چنانکه کنکور سال ۱۳۴۹ هم به مانند سایر کنکورهای عصر پهلوی برگزار شد. (اطلاعات، ش ۱۳۲۳۸، پنجشنبه ۱۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۴)

بعد از موافقت محمدرضا شاه با لغو مقررات کنکور طرح مربوط به جایگزین ساختن شیوه جدید امتحانات سال آخر متوسطه به جای کنکور از سال ۱۳۵۰ قرار بود به صورت آزمایشی به مرحله اجرا گذارده شود. این خبر برای عده فراوانی از داوطلبین بسیار امیدوار کنند بود چرا که جوانی که در طی دوران دبیرستان بارها در جلسه امتحان شرکت کرده و موادی را که در کنکور باید امتحان دهد یکبار در پایان سال ششم متوسطه امتحان داده بود قاعدتا نباید کنکور را چیزی جز یک امتحان دوباره و اضافی تلقی کند. اما در هنگام برگزاری کنکور کاملاً برعکس می باشد و کنکور را به منزله سدی تلقی می کند که بر دروازه دانشگاهها وجود دارد. در واقع ترس از غول کنکور یک اضطراب و ترس زیادی را به جان داوطلبان و خانواده های آنان می اندازد. از این رو بسیاری معتقد بودند که کنکور در نفس امر چیزی جز دوباره کاری نیست. زیرا وقتی پایان نامه دوران دبیرستان کسب می شود به منزله تصدیقی است که صلاحیت دانش آموز را برای انتقال به مرحله دانشجویی تایید می کند. از سویی به دلیل اینکه امکان پذیرفتن کلیه فارغ التحصیلان دوره متوسطه در دانشگاهها وجود نداشت چاره ای جز برقراری کنکور باقی نمی ماند. اما انتخاب افراد بر اساس کارنامه امتحانات ششم متوسطه هم خیلی قابل قبول به نظر نمی رسید. چرا که این امتحانات بر اساس یک شیوه واحد در سراسر کشور صورت نمی گرفت. بنابراین زمانی می توان نتایج امتحانات سال ششم متوسطه را به عنوان ماخذ معتبر و منصفانه ای در انتخاب داوطلبان تحصیلات عالی قبول کرد که این امتحانات در تمام کشور به

صورت سراسری و یکنواخت و در یک سطح برگزار می‌شد. بنابراین به نظر می‌رسید طرحی که وزارت علوم برای لغو کنکور تدوین کرده بود هم در این راستا بوده است. در واقع وزارت می‌خواست با همکاری وزارت آموزش و پرورش ترتیبی بدهد که امتحانات پایان دوره متوسطه در تمام کشور مثل کنکور سراسری در یک زمان و بر مبنای سوالات یکدست و یکسان صورت بگیرد و تصحیح اوراق امتحانی هم به شیوه یکسانی صورت گیرد تا در همین مرحله هم نتیجه پایانی دوره متوسطه انجام گیرد و هم نیازی به تجدید امتحانات در مرحله کنکور نباشد.

محمدرضا شاه پهلوی در کنفرانس آموزشی رامسر در تیر ۱۳۴۹ درباره حذف کنکور گفته بود که ابتدا باید دبیرستانها را درست کرد و آن‌گاه کنکور را از بین برد. از این رو به وزیر علوم دستور می‌دهد تا طرح جامعی برای حذف کنکور تهیه کند. محمدرضا شاه در همین جلسه اشاره دارد که در آینده میانگین نمرات دبیرستان جای کنکور را می‌گیرد. (اطلاعات، ش ۱۳۲۴۶، یکشنبه ۲۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۴) این مسئله در مطبوعات هم بازتاب زیادی پیدا نمود. چنانکه تیترهایی با عنوان «سال آخر کنکور سراسری» منتشر شده بود. بنابر این طرح قرار بود از سال ۱۳۵۱ هر یک از دانشگاهها و مدارس عالی برای خود کنکوری جداگانه برگزار کنند و این شیوه دانشجو تا زمانی که مسئله کنکور به کلی از میان برود ادامه داشت. (اطلاعات، ش ۱۳۵۴۴، چهارشنبه ۲۳ تیر ۱۳۵۰، ص ۵) چنانکه در کنفرانس آموزشی رامسر در سال ۱۳۵۰ محمدرضا شاه دستور داد که میزان معلومات و معدل محصلین دبیرستان در چهارساله آخر محاسبه گردد و چنانچه دانش آموزی معدل مورد نظر را در این چهار سال کسب کرد بدون کنکور به دانشگاه راه یابد. (اطلاعات، ش ۱۳۵۴۸، دوشنبه ۲۸ تیر ۱۳۵۰، ص ۲۰)

در راستای حذف کنکور و استفاده از سوابق تحصیلی برای ورود به دانشگاهها برخی از مراکز آموزش عالی اقداماتی هم انجام دادند. چنانکه دانشگاه پهلوی شیراز برای سال تحصیلی ۱۳۵۲-۱۳۵۳ دانشجویان خود را بر اساس سوابق تحصیلی آنان در پنج سال اول دبیرستان و بر مبنای نمرات کتبی ششم متوسطه از میان دارندگان گواهینامه دوره کامل متوسطه در رشته های طبیعی و ریاضی و ادبی گرفت. البته ناگفته نماند که برای اجرای درست این مسئله کلیه ادارات آموزش و پرورش شهرستانها باید هنگام اعلام نتایج امتحانات کلاس هایی ششم متوسطه یک نسخه از لیست قبول شدگان که شامل مشخصات و ریز نمرات آنها بود را به تفکیک رشته و دبیرستان به دانشگاه مورد نظر ارسال می‌کردند. کلیه دبیرستانها بعد از اعلام نتایج امتحانات نهایی باید نسبت به تکمیل کارنامه ششم متوسطه دانش آموزان در اسرع وقت اقدام می‌نمودند

تا داوطلبان تحصیل در دانشگاه بتوانند کارنامه های خود را در هنگام ثبت نام داشته باشند. (ساکما، ش سند ۲۹۷/۷۶۶۰) با این وجود کنکور مورد مخالفت بسیاری از افراد و گروهها بود. نشریه پیک خجسته در شماره ۲۵ تیر ۱۳۵۱ مقاله ای تحت عنوان «کدام یک مقصرون دانش آموز یا روش آموزشی» کنکور در ایران را به نقد می کشد. نویسنده مقاله کنکور را اهانتی آشکار به شیوه تعلیمات آموزشی در سطح دبیرستانها می داند. نویسنده مقاله کنکور را برای جوان ایرانی که در مقابل نخستین دشواری اجتماعی قرار می گیرد یاس آمیز توصیف می کند. زیرا معتقد است از حدود هشتاد هزار نفر دیپلمه تنها شش تا هشت هزار نفر به دانشگاهها و مدارس عالی پذیرفته می شوند و افرادی که قبول نمی شوند باید «داغ باطله و سرخوردگی فردای زندگی خویش را بر پیشانی قبول کنند» (پیک خجسته، س ۲۳، ش ۹۹۸، یکشنبه ۲۵ تیر ۱۳۵۱، ص ۱)

در جریان برگزاری کنکور سال ۱۳۵۲ از وزیر علوم و آموزش عالی سوالی مبنی بر نحوه برگزاری کنکور در سالهای آینده پرسیده شده بود که وی پاسخ داد «سیستم فعلی نهایت صحت امانت و دقت را دربردارد و با آماری که گرفتیم داوطلبان سال های گذشته نیز اکثرا بدان معتقدند و به این ترتیب تا زمانی که سیستم بهتری پیدا نکنیم سبک کار را تغییر نمی دهیم» این در حالی است که یکی از صاحب نظران کنکور معتقد بود که سیستم کنونی کنکور آزمایش حافظه است نه دانش شرکت کنندگان. (اطلاعات، ش ۱۴۱۴۴، شنبه ۱۶ تیر ۱۳۵۲، ص ۱۲) همزمان با کنکور سال ۱۳۵۶ و بالارفتن تب رقابت علمی بار دیگر موضوع حذف کنکور نقل محافل علمی شد. قاسم معتمدی وزیر علوم در گفتگویی با روزنامه اطلاعات اعلام کرده بود که سال آینده (۱۳۵۷) کنکور برگزار نخواهد شد و معدل کتبی امتحان نهایی سال ششم متوسطه شرط ورود به دانشگاه است. او معتقد بود که پذیرش در دانشگاهها ظرف دو سال گذشته ارتباط مستقیمی با نمرات امتحانات کتبی ششم متوسطه داشته است و امتحانات آزمون همگانی شانس پذیرش را زیاد نکرده است. بنابراین لزومی ندارد که داوطلبان بیشماری را جمع کرد و از آنها آزمایش همگانی گرفت. (اطلاعات، ش ۱۵۳۷۳، چهارشنبه ۵ مرداد ۱۳۵۶، ص ۴) در کنفرانس آموزشی رامسر وزارت آموزش و پرورش موظف شده بود که از سال ۱۳۵۷ امتحانات نهایی فارغ التحصیلان نظام جدید آموزشی را با همکاری وزارت علوم و آموزش عالی و سازمان سنجش آموزش کشور و با استفاده از موازین آزمونسازی طوری ترتیب دهد که برای اعطای گواهی نامه پایان تحصیلات متوسطه و نیز ورود به دانشگاه مورد استفاده قرار گیرد. (ساکما، ش

ارزیابی چالش‌ها و تحولات مسئله کنکور در ... (محسن پرویش و محمد بی طرفان) ۹۱

سند ۲۲۰/۱۵۸۱۲) اما فقدان زیرساخت لازم برای جایگزین کنکور و عدم یک طرح مناسب با نظام آموزشی کشور طرح های لغو کنکور را به نتیجه نرساند.

۷. نتیجه گیری

در عصر پهلوی دوم، مسئله عدم تناسب میان ظرفیت دانشگاه ها و تعداد داوطلبین ورود به دانشگاه‌ها پس از برگزاری کنکور، به فضای آموزشی کشور باز شد. در ابتدا، کنکور در سطح دانشکده‌ها و دانشگاهی برگزار می‌شد و سپس به صورت سراسری و متمرکز تغییر کرد. از همان زمان برگزاری کنکور، تأثیرات اجتماعی و روانی زیادی بر جوانان و خانواده های آنان گذاشت و یک تهدید جدی برای نظام آموزشی کشور شد. با توجه به این وضعیت، تلاش‌هایی برای حل این مسئله آغاز شد. در سال ۱۳۴۸، وزارت علوم طرحی را ارائه داد که با همکاری وزارت آموزش و پرورش برای لغو کنکور و جایگزین کردن آن با سوابق تحصیلی تهیه شده بود. این طرح تأیید محمدرضا شاه پهلوی را نیز به دست آورد. اما متأسفانه، این طرح هرگز به سرانجام نرسید و تلاش‌های دولت در سال‌های بعد برای حذف کنکور نیز به دلایل مختلفی مانند فقدان زیرساخت‌ها و بسترهای لازم، به نتیجه مطلوب نرسید. تأثیرات اجتماعی و روانی زیادی بر جوانان و خانواده های آنان گذاشت و نیاز به یک راه حل مناسب برای حل این مسئله احساس می‌شد. اما به دلایل مختلفی مانند فقدان زیرساخت‌ها و بسترهای لازم، طرح‌هایی برای حذف کنکور به نتیجه مطلوب نرسیدند.

کتاب‌نامه

آرشیو سازمان اسناد و کتابخانه ملی (ساکما): ش سند ۲۲۰/۱۵۸۱۲، ۲۹۷/۷۶۶۰، ۲۹۷/۴۹۵۷۳
آیندگان، ش ۲۲۵۶، شنبه ۷ تیر ۱۳۵۴، ص ۳، ش ۱۶۶۸، شنبه ۱۶ تیر ۱۳۵۲، ص ۸، ش ۷۷۴، شنبه ۱۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۱۱، ش ۴۹۸، پنج شنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱۱.
اطلاعات، ش ۱۰۸۷۸، پنج شنبه ۱ شهریور ۱۳۴۱، ص ۱۷؛ ش ۱۰۸۷۹، شنبه سوم شهریور ۱۳۴۱، ص ۶؛ ش ۱۰۸۷۷، دوشنبه ۱۲ شهریور ۱۳۴۱، ص ۱۹؛ ش ۱۱۱۳۷، چهارشنبه ۱۹ تیر ۱۳۴۲، ص ۴؛ ش ۱۱۴۲۵، سه شنبه ۹ تیر ۱۳۴۳، ص ۱۱؛ ش ۱۱۴۲۹، دو شنبه ۱۵ تیر ۱۳۴۳، ص ۱۴؛ ش ۱۱۴۳۶، چهارشنبه ۲۴ تیر ۱۳۴۳، ص ۱؛ ش ۱۱۴۳۷، پنج شنبه ۲۵ تیر ۱۳۴۳، ص ۱؛ ش ۱۱۴۳۸، شنبه ۲۷ تیر ۱۳۴۳، ص ۱۳؛ ش ۱۱۴۳۹، یکشنبه ۲۸ تیر ۱۳۴۳، ص ۱۳؛ ش ۱۱۴۵۰، یکشنبه ۱۱ مرداد ۱۳۴۳، ص ۱۲، ش ۱۱۴۵۸، سه شنبه ۲۰ مرداد ۱۳۴۳، ص ۱۳؛ ش سند ۱۱۴۵۹، چهارشنبه ۲۱ مرداد ۱۳۴۳، ص ۱۳؛ ش ۱۲۶۴۸، دوشنبه ۷ مرداد ۱۳۴۷، ص ۱۰؛ ش ۱۲۶۶۰، دوشنبه ۲۱ مرداد ۱۳۴۷، ص ۲۰؛ ش ۱۲۶۶۴، شنبه ۲۶ مرداد

۹۲ جستارهای تاریخی، سال ۱۵، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۳

۱۳۴۷، ص ۲۱؛ ش ۱۲۶۶۵، یکشنبه ۲۷ مرداد ۱۳۴۷، ص ۴؛ ش ۱۲۹۵۵، شنبه ۱۱ مرداد ۱۳۴۸، ص ۴؛ ش ۱۲۹۶۰، پنجشنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۴؛ ش ۱۲۹۶۱، شنبه ۱۸ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱۶؛ ش ۱۲۹۶۲، یکشنبه ۱۹ مرداد ۱۳۴۸، ص ۱ و ۴؛ ش ۱۳۲۳۸، پنجشنبه ۱۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۴؛ ش ۱۳۲۴۶، یکشنبه ۲۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۴؛ ش ۱۳۵۴۴، چهارشنبه ۲۳ تیر ۱۳۵۰، ص ۵؛ ش ۱۳۵۴۸، دوشنبه ۲۸ تیر ۱۳۵۰، ص ۲۰؛ ش ۱۳۸۵۱، سهشنبه ۲۷ تیر ۱۳۵۱، ص ۲۰؛ ش ۱۴۱۴۴، شنبه ۱۶ تیر ۱۳۵۲، ص ۴؛ ش ۱۴۱۵۲، دوشنبه ۲۵ تیر ۱۳۵۲، ص ۴؛ ش ۱۵۰۵۵، چهارشنبه ۱۶ تیر ۱۳۵۵، ص ۴؛ ش ۱۵۳۷۳، چهارشنبه ۵ مرداد ۱۳۵۶، ص ۴؛ ش ۱۵۶۳۱، پنجشنبه ۱۸ خرداد ۱۳۵۷، ص ۵؛ ش ۱۵۶۳۲، شنبه ۲۰ خرداد ۱۳۵۷، ص ۳؛ ش ۱۳۲۳۹، شنبه ۲۰ تیر ۱۳۴۹، ص ۴؛ ش ۱۴۷۴۴، سهشنبه ۷ تیر ۱۳۵۴، ص ۲۲؛ ش ۱۳۲۳۸، پنجشنبه ۱۸ تیر ۱۳۴۹، ص ۴

پیک خجسته، س ۲۳، ش ۹۹۸، یکشنبه ۲۵ تیر ۱۳۵۱، ص ۱.

کوشش، ش ۱۱۲۱۱، پنجشنبه ۱۶ مرداد ۱۳۴۸، ص ۴

مصوبات مجلس شورای ملی، قانون تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۴۶/۱۱/۳۰، دوره ۲۲،

ش ۱، ج ۱، ص ۴۰۲